

מסורת הש"ס

א) לעיל מז: זא.
ב) [בסדרות מהא.], א. [עין פי רבש"ס פרשה חי שרה בפסוק ויבדך הגמלוס],
ד) ב"ב קל: ט"ז לעיל מח: [נה: זא.], ה) [היטו רב אשי הקדמונן], ו) [ונערין ערך ערקומא איתא רב אשין], ז) [ז"ל דרבא], ח) [גרבסת הערוך בטרי ברי"ש וע"ש בערך בטרי מ"ש בשם ר"תן], ט) [ז"ל אחר ד"ה וכן], י) עין רש"א, כ) כ"ה:א. כגון,

✠✠✠

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ארבעה. עי לעיל דף ג ע"ב ברש"י ד"ה בעדלא ועליל דף מד ע"ב בתוס' ד"ה כתי:

✠✠✠

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה אלו הן וכו' והיכן בלב כח:

✠✠✠

הגהות מהר"ב הנשבור

א) גמ' אין אורמין בטריפות וז דומה לו שחי. י"ב ע"י לעיל נה ע"ב רש"י בדי"ה שהרי חומכה ועי' בתמ' ב"ב דף קל ע"ב תוס' ד"ה שהי ודו"ק: ב) שם רבה אמר רב אשי. נמתק מלת אשי. וי"ב אשי: ג) שם רבה בר רב הונא אמר רב אשי. נמתק מלת אשי. וי"ב אשי:

✠✠✠

לעיו רש"י

צניקור"ן. עצם העקב.

✠✠✠

מוסף רש"י

צומת הגידין. מקום שהגידין צומתין מתחתין ומתהדקין. לשון חומץ צומתו דפסחוס (מ). אשטרייגיא בלע"ז (בעיל נה. ועי' איכה ג ג). שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן ודחיה. נמתק בשר גרלס למעלה מצומת הגידין ולא נשבר העצם כשרה, נמתה למטה במקום צומת הגידין אע"פ שנתון מנאן טרפה, כדאמרינן וכן שניטל צומת הגידין, ואע"פ שלא נמתק העצם (לעיל מח): א): חתוך סימנין או גיד ואשרה ומתה, חתוך כל תפיה ומהי (לעיל נה).

✠✠✠

שיטה מקובצת

א) ואזיל דבארבוכה הנמכרת: ב) מדיחין מתחיל והיכן כלה כח חיות הגידין:

בהמה המקשה פרק רביעי חולין

בתנ"י רגליה. האחרונים: **ארכובה**. מפרש בגמ': **י** **צומס** הגידין. למעלה מארכובה הוא וסמוך לה והן אותן שלשה חוטין שנוטלין מנקרי הבשר מתלולית העצם שקורין **צינקרין**: **ו** **כן שניטל**. אפילו לא נחתך העצם: **נשבר העצם**. ולא נחתך: **אם רוצ בשר קיים**.

מפרש בגמרא [ע"ז] רוצ עוזיו ורוצ היקפו: **שחיטתו מטהרמו**. ומותר באכילה ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו ואפילו במקום שהבהמה מותרת הוא אכר אסור משום ובשר בשדה טרפה [שמות כג] כדאמרינן (לעיל דף עג:): להביא האכר והבשר המדולדלין: שלשה עצמות צינך. התחתון והוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמשפטינן הבהמה ואותה ארכובה נקראת ארכובה הנמכרת עם הראש. ולמעלה הימנה עצם האמצעי וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התמוכה באלה:

גמ'

למטה. דקתני מתני' כשרה: **י** **למטה מן הארכובה**. סמוך לה מיד קאמר דלא תימא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שצין הקולית ועצם האמצעי ומאי למטה דקתני כשרה למטה הימנה ומכל עצם האמצעי שבו צומת הגידין קאמר דלמטה ממנו ליכא למימר כשרה דהא אפי' צומת הגידין שהוא בשיפולו של עצם אמצעי קתני מתניתין טרפה וכ"ש בגובהו הא לא אמרינן אלא למטה למטה מן הארכובה סמוך לה קאמר כשרה כדמסיים מילתיה ואזיל א"ל דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר: **למעלה למעלה מן הארכובה**.

מיד קאמר טרפה דהיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך מאי וכן שניטל צומת הגידין והא תנא ליה למעלה מן הארכובה טרפה: כנגדו. של אותו מקום דמתני': **בגמל ניכר**.

דקסבר רבי אושעיא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה ושם בולט עצם צינך הגמל והכי תנא בצרכות (דף מה). דאזתה ארכובה ניכרת בגמל דתנן [ש"ס] וכן העגל שאינה

מגעת לערקוס ארכובה הוי מוס לפסול ותני עלה קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר: היינו דקסני וכן שניטל. משום דתנא למטה מן הארכובה עליונה כשרה דהיינו נחתך עצם האמצעי אינטרין למיתני וכן שניטל דלע"ג דלס נחתך בגובהו כשרה היכא נחתך בשיפולו במקום צומת הגידין טרפה וכדמתרץ לקמן ולא תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה ומתכה מכאן וחיה אלא לדיךך דלמרת ארכובה תחתונה למעלה דקתני מתניתין למעלה מיד בסמוך משמע היינו ניטל צומת הגידין: **אמר ליה סנא ארכובה בלא צומת הגידין**. כמו"י נשבר העצם והגידין קיימין ותנא צומת הגידין בלא ארכובה: **והא נחסנו**. לגמרי משמע אלאמא תנא ליה תנא ניטל הצומת ולמה ליה למתדר ולמתנייה והא ליה ליכא למימר תנא רכובה עם צומת הגידין והדר תני צומת הגידין בלא ארכובה דלס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: **לכשר דנפק**. עולא: **אמר**. רב יהודה נלפשיה: **מאי טעמא לא אמרי**. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלא בגובהו של עצם למעלה מן הצומת והדר תנא וכן שניטל הצומת דלס נחתך בתוך הצומת נמי טרפה: **הדר אמר**. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: **ולא אמרי ליה**. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בסמוך והיינו בצומת הגידין: **רב פפא מחני**. דלרב יהודה הכי: **למטה**. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין ברכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עצם אמצעי וזימנין דטרפה כגון בצומת הגידין אלא הכי קאמר למטה מזהות רכובה ומעצם אמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון ודאי כשרה: **למעלה למעלה מן הארכובה**. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: **וכן שניטל צומס הגידין**. ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה כגון בצומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הצומת ורכובה גופה אחו היא: **כדעולא**. עליונה: ופרכינן ללישנא דעולא ודרב פפא **ומי איכא מידי די מדיא פסיק לה**. למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי כשרה: **וכי מחסי פסיק לה**. וכשמשפיל להו לחותכה בצומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת בלא רכובה דלא חזינן דהדר ביה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העצם וכ"ש נחתך לגמרי: **אלו הן צומס הגידין**. מהיכן מתחיל והיכן **א** **ב** **א** כח חיות הגידין: **דאגרמא ולכר**. משויאלאין הגידין מן העצם ומהלכין בבשר שהעצם למעלה מן הפרק ערוס בלא בשר כשתים וג' אכזבעות והגידין אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן צמותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפרשטין ומתפללין זה מזה כדמפרש לקמן: **דאגרמא וגזיו**. אין נקראין צומת אלא מקום אדיקתן בעצם ממקום שנאדקין צו עד הפרק: **דעילוי ערקומא**. עצם קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפרשטין קרי צומת וכל מקום שיחתכו עם טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העצם האמצעי ואם נחתך צין עצם אמצעי לאותו ערקוס טרפה: **דערקומא גופה**. נחתכו גידין כנגד הערקוס עצמו: **לא סליטו ליה**. דמחמיר טפי: **דפרעי טבחי**. במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשמןקרינן אותו צינקרין ורואין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הבהמה משם מתחילין לפחות ולהפשיט העור של גרלס אחרונים: **צומסין**. מחוברין יחד ונראין כגיד אחד: **ועד כמה**. ארכו של צומת: **א** **ארכעה** בטרי. ארבע אכזבעות: **בליטי**. קודם שיעלכו בתוך הבשר: **אשוני**. קשין: **ריכוי**. לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין:

בהמה המקשה פרק רביעי חולין

א"ר אֶדִידך **מאי** בו'. תימה דלמא סובר כמ"ד צומת הגידין הוי דאגרמא ולכר דהיינו כשיואל מן העצם אכל למעלה מן הארכובה לא מיטרף משום צומת הגידין וי"ל מדפריך ליה עולא מכלל דהוה פשיטא ליה דצומת הגידין הוי דאגרמא ולגזיו ועוד דרב יהודה דקאמר בסמוך היכא דפרעי טבחי והיינו דרבא בריה דרבא בר רב הונא דקאמר עילוי ערקומא שהוא עדין יותר: **הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני**. לעולא ניחא דמאי לפרש מן הארכובה ולמטה מיד אף על גב דלא בכל מקום כשרה כמו כנגד צומת הגידין מכל מקום כיון דמיתוסק למטה מיד ולמעלה מיד ניחא:

מר

אמר ליה עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא כנגדו בגמל ניכר היינו דקתני וכן שניטל צומת הגידין אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידין אמר ליה רכובה בלא צומת הגידים וצומת הגידים בלא רכובה והא נחתכו קתני אישיתיק לבתר דנפק אמר מ"ט לא אמרי ליה למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מצומת הגידין הדר אמר ולא אמרי ליה נחתכו קתני הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני רב פפא מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אמר רבי חיאי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידין וארכובה גופה כדעולא א"ר אושעיא ומי איכא מידי דאילו מדלי פסיק ליה וחיה מתתי פסיק ליה ומתה אמר רב אשי **ט** **טרפות קא מדרמית להדרי א** **אין** **אומרי**ן בטרפות זו דומה לזו ושהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה ואלו הן צומת הגידין רבה אמר רב **א** **אשי** **ד** **אגרמא** ולכר רבה בר רב הונא אמר רב **א** **אשי** **ד** **אגרמא** ולכר רבא בריה דרבא בר רב הונא אמר רב **א** **אשי** **ד** **עילוי** ערקומא יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' אבא ויתיב וקאמר דערקומא גופה אמר ליה רבי אבא לא תציתו ליה הכי אמר רב יהודה **יהיבא** דפרעי טבחי והיינו **י** **רבא** בריה דרבא בר רב הונא אמר רב **אסי** **אמר** רב יהודה אמר שמואל **ה** **צומת** הגידים שאמרו מקום שהגידין צומתין ועד כמה **א** **ל** ההוא מדרבנן ורב יעקב שמיה כי הוינן בי רב יהודה אמר לן שמעו מגי מלתא דמגברא רבה שמיע לי ומנו שמואל צומת הגידין שאמרו מקום שהגידין צומתין בו וממקום שצומתין עד מקום שמתפרשטין וכמה אמר **אביי** **ב** **ארבעה** **ט** **בטרי** בתורא בדקה מאי אמר **אביי** בלימי הוו צומת הגידים בליעי לא הוו צומת הגידים אשוני הוו צומת הגידים רכיבי לא הוו צומת הגידים אלימי הוו צומת הגידים קטיני לא הוו צומת הגידים חזורי הוו צומת הגידים לא חזורי לא הוו צומת הגידים **מר**

מגעת לערקוס ארכובה הוי מוס לפסול ותני עלה קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר: היינו דקסני וכן שניטל. משום דתנא למטה מן הארכובה עליונה כשרה דהיינו נחתך עצם האמצעי אינטרין למיתני וכן שניטל דלע"ג דלס נחתך בגובהו כשרה היכא נחתך בשיפולו במקום צומת הגידין טרפה וכדמתרץ לקמן ולא תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה ומתכה מכאן וחיה אלא לדיךך דלמרת ארכובה תחתונה למעלה דקתני מתניתין למעלה מיד בסמוך משמע היינו ניטל צומת הגידין: **אמר ליה סנא ארכובה בלא צומת הגידין**. כמו"י נשבר העצם והגידין קיימין ותנא צומת הגידין בלא ארכובה: **והא נחסנו**. לגמרי משמע אלאמא תנא ליה תנא ניטל הצומת ולמה ליה למתדר ולמתנייה והא ליה ליכא למימר תנא רכובה עם צומת הגידין והדר תני צומת הגידין בלא ארכובה דלס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: **לכשר דנפק**. עולא: **אמר**. רב יהודה נלפשיה: **מאי טעמא לא אמרי**. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלא בגובהו של עצם למעלה מן הצומת והדר תנא וכן שניטל הצומת דלס נחתך בתוך הצומת נמי טרפה: **הדר אמר**. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: **ולא אמרי ליה**. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בסמוך והיינו בצומת הגידין: **רב פפא מחני**. דלרב יהודה הכי: **למטה**. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין ברכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עצם אמצעי וזימנין דטרפה כגון בצומת הגידין אלא הכי קאמר למטה מזהות רכובה ומעצם אמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון ודאי כשרה: **למעלה למעלה מן הארכובה**. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: **וכן שניטל צומס הגידין**. ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה כגון בצומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הצומת ורכובה גופה אחו היא: **כדעולא**. עליונה: ופרכינן ללישנא דעולא ודרב פפא **ומי איכא מידי די מדיא פסיק לה**. למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי כשרה: **וכי מחסי פסיק לה**. וכשמשפיל להו לחותכה בצומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת בלא רכובה דלא חזינן דהדר ביה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העצם וכ"ש נחתך לגמרי: **אלו הן צומס הגידין**. מהיכן מתחיל והיכן **א** **ב** **א** כח חיות הגידין: **דאגרמא ולכר**. משויאלאין הגידין מן העצם ומהלכין בבשר שהעצם למעלה מן הפרק ערוס בלא בשר כשתים וג' אכזבעות והגידין אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן צמותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפרשטין ומתפללין זה מזה כדמפרש לקמן: **דאגרמא וגזיו**. אין נקראין צומת אלא מקום אדיקתן בעצם ממקום שנאדקין צו עד הפרק: **דעילוי ערקומא**. עצם קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפרשטין קרי צומת וכל מקום שיחתכו עם טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העצם האמצעי ואם נחתך צין עצם אמצעי לאותו ערקוס טרפה: **דערקומא גופה**. נחתכו גידין כנגד הערקוס עצמו: **לא סליטו ליה**. דמחמיר טפי: **דפרעי טבחי**. במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשמןקרינן אותו צינקרין ורואין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הבהמה משם מתחילין לפחות ולהפשיט העור של גרלס אחרונים: **צומסין**. מחוברין יחד ונראין כגיד אחד: **ועד כמה**. ארכו של צומת: **א** **ארכעה** בטרי. ארבע אכזבעות: **בליטי**. קודם שיעלכו בתוך הבשר: **אשוני**. קשין: **ריכוי**. לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין:

דו"ג

סא א מיי פ"ח מהל' שחיטה הל"א סנא עשין סב טושי"ע וי"ד סי' נה סעיף א:

סב ב מיי שם הל"ז ועי' בשהגות ובי"מ סנא

שם טושי"ע וי"ד סי' ט ס"א:

סג ג מיי שם הל' יא סנא שם טושי"ע וי"ד סי' נה סעיף א:

ד [נמיי שם הלכה טו]:

ע ה ו מיי שם הל"ג סנא שם טושי"ע וי"ד סי' ט סעי' ב:

עא ז מיי שם טושי"ע שם סעיף ד:

ח [טושי"ע שם סעיף ג]:

עב ט י מיי שם טושי"ע שם סעי' ה:

✠✠✠

רבינו נרשום

נשבר העצם אם רוב בשר קיים מן הארכובה ולמעלה: ברכובה הנמכר' עם הראש. מקום שותחין רגל של בהמה זו היא ארכובה: עולא א"ר אושעיא כנגדו בגמל ניכר כלומר לא רכובה הנמכרת עם הראש אלא אותה רכובה שהיא בסוף הקולית בתחתלת ענקיון וניכר בגמל בסוף זנבו שזנבו קצר ואינה יכולה לכסותו: אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידים והא למעלה מן הארכובה הנמכרת עם הראש באותו מקום הוא צומת הגידים: והא נחתכו קתני והיאן יכולת לארקומיה מנתחין מן הארכובה ולמעלה רכובה בלא צומת הגידים והא נחתכו קתני דמשמע דנחתכו הכל רכובה וצומת הגידים. מ"ט לא אמרי ליה למטה למטה מצומת הגידים למעלה כשרה. למעלה הגידים מצומת הגידים טרפה. וכן שניטל צומת הגידים למעלה מרכובה קתני הכא נמי כשאני א' לא למטה למטה מצומת הגידים למעלה למעלה מצומת הגידים הוא יקשה לי מן הארכובה ולמעלה קתני ולא קתני מצומת הגידים רק למעלה במתניתין קתני כלומר א) למטה מן הארכובה בעינן לארקומי מתניתין בקרוב לרכובה בין שלמטה ובין שלמטה דהוה בצומת הגידים ולא בעינן לארקומי מתניתין למעלה מן הארכובה ולמטה מן הארכובה ולמטה מן הארכובה וליפוך לא מוקמינן למעלה מן הארכובה ולמטה מן הארכובה כרכובה דעולא מי איכא מידי כו' כלומר דאמרין למעלה מן הארכובה טרפה הא למטה מן הארכובה כשרה אע"ג דלמעלה מצומת הגידים ולבסוף קתני וכן שניטל צומת הגידים טרפה שהיא למטה: דאגרמא ולבר גידים של מעלה מן השופי דאגרמא ולגו בגידים שבין בשר לעצם דעילוי ערקומא שקורין בלשון כנען טיג ושעל הרכובה עצמה עצם קטן שעל הרכובה הגידים שעליו הן צומת הגידים.

א) נראה דז"ל כלומר למטה מן הארכובה ולמעלה מן הארכובה בעינן לאוקמי מתני' וכו'.